

HRANA I POLJOPRIVREDA

U ovoj godini prehrambena industrija, kao i sve ostale privredne grane, suočila se sa velikim izazovom usled proglašenja vanrednog stanja i epidemiološke krize. Iako je na samom početku epidemije bilo puno neizvesnosti u funkcionisanju prehrambenog sektora, transport i prelazak pošiljki sa hranom uspostavljanjem „zelenih koridora“ je vrlo brzo i efikasno rešen. Prehrambena industrija nije pretrpela velike gubitke, postojeći sistem bezbednosti hrane nije narušen, dok je uvođenje policijskog časa proizvođače stavilo pred velike logističke izazove obezbeđivanja kako transporta, tako i obezbeđivanja dozvola za kretanje za svoje zaposlene.

Ono što se u ovim okolnostima pokazalo kao velika prepreka efikasnom funkcionisanju, jeste razmena dokumentacije sa nadležnim telima, koja se vrši fizičkim putem. Takođe, transparentan i sveobuhvatan sistem analize rizika, protok robe bi učinio još efikasnijim, jer bi se fokusiranjem na visoko rizične proizvode, proizvođače i uvoznike, osigurala jača kontrola onih koji su visoko rizični, što je u ovakvim okolnostima od višestrukog značaja.

Usklađivanje propisa sa regulativom EU ne ide očekivanom brzinom, a primena u praksi postaje sve veći izazov. Deo pravilnika je harmonizovan, ali veći deo jesu nacio-

nalni propisi za koje ne postoje „dvojnici“ u EU i zemljama u okruženju, i kao takvi, mogu predstavljati prepreku slobodnoj trgovini i izvesna ograničenja domaćim proizvođačima u pogledu primene inovativnih procesa i proizvoda. Tendencija jeste modernizovanje zastarelih propisa, kako bi se ograničenja ublažila, a sa druge strane harmonizacija određenih propisa je dodatno otežana usled postojanja administrativnih i metodoloških prepreka da se na isti način primenjuju.

Izveštaj o radu Stručnog saveta za procenu rizika, osnovanog u junu 2017. godine, kao ni aktivnosti Saveta i dalje nisu poznati zainteresovanoj javnosti.

Mesta za napredak još uvek ima. Kako u poboljšanju regulatornog okvira, koji bi osigurao visoke standarde u kontroli kvaliteta hrane, tako i primenom ujednačenog pristupa kontrole za sve učesnike, i uvoznike, i domaće proizvođače. Jednako važno jeste i jačanje kapaciteta direkcija za veterinarsku i fitosanitarnu kontrolu i Nacionalne referentne laboratorije, kao i dosledna primena i poboljšanje pristupa zasnovanog na analizi rizika. Od izuzetnog značaja za subjekte u poslovanju hranom, svakako bi bilo omogućavanje razmene podataka i dokumentacije između državnih institucija i privrede, elektronskim putem.

A. BEZBEDNOST HRANE

1. ZAKON O BEZBEDNOSTI HRANE

STANJE

Zakon o bezbednosti hrane (u daljem tekstu: Zakon) usvojen 2009. godine do sada nije u potpunosti primenjen, niti su usvojeni svi predviđeni podzakonski akti. Izmene i dopune Zakona, objavljene su u „Službenom glasniku RS“, br. 17/2019 i primenjuju se od 1.4.2019. godine, a u najavi su i nove izmene ovog zakona iz nadležnosti Uprave za veterinu.

Izmenama i dopunama Zakona reorganizovana je podela nadležnosti inspekcijiskog nadzora između nadležnih inspekcija Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva zdravlja, koja je za nadležne inspekcije Ministarstva poljopri-

vrede bliže propisana donošenjem Pravilnika o vrsti hrane i načinu vršenja službene kontrole, kao i listi mešovite hrane i načinu vršenja kontrole te hrane u aprilu 2019. godine.

Nacionalna referentna laboratorija je otvorena 2015. godine. Novim izmenama i dopunama Zakona predefinisana je njena nadležnost i uvodi se pojam Referentne laboratorije, kojima se poverava deo poslova koje obavlja Nacionalna referentna laboratorija. Predviđeno je da Ministarstva biraju referentne laboratorije putem konkursa, i da se spisak referentnih laboratorija objavljuje u „Službenom glasniku Republike Srbije“ i dostavlja ministarstvu nadležnom za poslove koji se odnose na tehničke propise, radi upisa u registar ovlašćenih tela za ocenjivanje usaglašenosti.

U okviru Ministarstva poljoprivrede 2015. godine je formirana radna grupa za mleko, ali do sredine 2020. godine nije

došlo do usaglašavanja aktuelne zakonske regulative u delu koji se odnosi na bezbednost mleka. Poslednjom izmenom zakonske regulative iz oktobra 2019. godine produžena je primena maksimalno dozvoljenog sadržaja aflatoksina M1 u sirovom mleku od 0,25 µg/kg, do 30.11.2020. godine. Produženje važenja odredbe je od pomoći proizvođačima mleka na teritoriji Republike Srbije, s obzirom da bi i dalje bili u mogućnosti da proizvode i distribuiraju mleko sa nešto višim sadržajem aflatoksina M1, ali su sa druge strane ograničeni vezano za izvoz istog, zato što je na nivou EU, kao i u zemljama u okruženju, maksimalno dozvoljen sadržaj aflatoksina M1 u sirovom mleku 0,05 µg/kg. Sa druge strane, trenutne mere omogućavaju uvoz mleka iz zemalja u okruženju i EU čiji sadržaj aflatoksina prevazilazi granicu od 0,05 µg/kg. Zbog svega navedenog, a prvenstveno zbog bezbednosti hrane neophodno je aktivnosti usmeriti na primenu mera za smanjenje prisustva aflatoksina u hrani za životinje.

Stručni Savet za procenu rizika je zvanično formiran u Aprilu 2017. godine.

Novi Pravilnik o maksimalnim koncentracijama određenih kontaminenata u hrani („Službeni glasnik RS“, br. 81/2019) iz novembra 2019. godine definiše maksimalno dozvoljene količine kontaminenata u pojedinim vrstama hrane (Prilog I), čime je Prilog I potpuno harmonizovan sa EU regulativom (1881/2006/EC). Ovim pravilnikom su preuzete i odredbe EU Regulative 2017/2158 koja propisuje mitigacione mere za smanjenje prisustva akrilamida u pojedinim kategorijama hrane.

Izmenama i dopunama Zakona, Član 71 se menja tako da plaćanje naknada za laboratorijska ispitivanja nije više propisano ovim Zakonom, već se propisuje obaveza plaćanja taksi za izvršene službene kontrole. U decembru 2019. godine, donešene su Izmene i dopune Zakona o republičkim taksama, gde je propisana taksa, koja se odnosi na sam inspekcijski pregled i dodatni troškovi koji su propisani po grupama proizvoda, ali se odnose isključivo na pošiljke koje su predmet veterinarske i fitosanitarne kontrole, ne i za pošiljke pod nadležnošću sanitarne inspekcije Ministarstva zdravlja.

COVID-19

Iako je u početku epidemije bilo puno neizvesnosti u funkcionisanju prehrambenog sektora, vrlo brzo je uspostavljena kontrola i omogućena uobičajena dinamika prometa robe uspostavljanjem „zelenih koridora“, tako da prehrambena

industrija nije pretrpela velike gubitke, niti je bilo posledica po postojeći sistem bezbednosti hrane, jer su se službene kontrole odvijale istom dinamikom. Primena adekvatnog sistema analize rizika prilikom službenih kontrola, u ovakvim uslovima pokazala bi se vrlo korisnom, jer bi se time ubrzala razmena dobara, i oslobodili kapaciteti inspekcija na savladavanje postojećih izazova nastalih usled COVID-19 krize. Uvođenje policijskog časa otežavalo je normalno funkcionisanje proizvodnim pogonima koji rade u 2 ili 3 smene, a koji su uglavnom locirani izvan gradskih sredina, pa su se proizvođači našli pred velikim logističkim izazovima. Takođe, razmena dokumentacije sa nadležnim telima, koja se vrši fizičkim putem, predstavljala je posebnu poteškoću u toku epidemiološke krize.

POBOLJŠANJA

Potpuno usklađivanje Priloga i Pravilnika o kontaminentima sa EU regulativom (1881/2006/EC) olakšalo je poslovanje domaćim kompanijama, koje su uvozno-izvozno orijentisane, jer su se uspostavili ujednačeni standardi u Srbiji sa zemljama u regionu i EU po pitanju maksimalno dozvoljenih koncentracija mikotoksina, teških metala i ostalih kontaminenata.

PREOSTALI PROBLEMI

Neusklađenost Zakona o bezbednosti hrane i pojedinih podzakonskih akata sa EU Regulativama.

- Svež primer je preuzimanje zahteva EU Regulative 2017/2158 koja je u EU zakonodavstvu pod Higijenskim paketom mera, dok su u našem zakonodavstvu ovi zahtevi inkorporirani u Pravilnik o kontaminentima, čime se otvara prostor za različita tumačenja od strane inspekcija u odnosu na propisane referentne vrednosti.
- Sporo preuzimanje najnovijih izmena i dopuna regulativa iz oblasti uporebe aditiva u hrani, u nacionalno zakonodavstvo.

Nepostojanje sveobuhvatnog sistema procene rizika od strane inspekcijских službi. Nije primećeno unapređenje i koordinacija u primeni metoda za analizu i procenu rizika:

- Formiranjem Stručnog saveta za procenu rizika očekivao se pomak u vršenju analize rizika predviđene Zakonom ali do toga nije došlo. Aktivnosti saveta ni

nakon 3 godine od osnivanja nisu poznate zainteresovanoj javnosti.

- b. Analiza rizika bi omogućila klasifikaciju subjekata u poslovanju hranom na nisko rizične i visoko rizične, čime bi se ubrzao proces carinjenja i puštanja u promet robe niskog rizika. Uvoznici procenjeni kao nisko-rizični mogli bi da ostvare uštede u novcu i vremenu bržim prijemom dokumenata i smanjenim brojem uzorkovanja prilikom uvoza.
- c. Analiza rizika bi smanjila obim posla inspekcija i rasterećila njihove ograničene resurse, jer bi resursi bili usmereni na ispitivanje visoko rizičnih proizvoda.
- d. Objavlivanjem Pravilnika o posebnim elementima procene rizika iz delokruga sanitarne inspekcije i iz delokruga poljoprivredne inspekcije krajem 2018. godine, stvoren je okvir za započinjanje procesa procene rizika, ali i dalje nema ujednačenosti u smislu primene između različitih inspekcija.

Nepredvidivi uslovi poslovanja prikom nabavke sirovina za proizvodnju i stavljanje hrane na tržište:

- e. Ne primenjuju se jedinstvena pravila u procedurama inspeksijskih službi u smislu troškova, rokova, mehanizama rada na terenu, uzimanja broja uzoraka, određivanja tipa i broja analiza u laboratorijskim procesima,

- f. Primena različitih kriterijuma od strane laboratorija prilikom kontrolnih analiza i nejasno definisana odgovornost laboratorija u pogledu tumačenja propisa.

Nejasna procedura za stavljanje nove hrane na tržište:

- a. Bez obzira što je Pravilnikom o novoj hrani („Službeni glasnik RS“, br. 88/2018) preuzeta lista nove hrane koja se slobodno stavlja na tržište EU, pravilnikom je propisana dodatna procedura kojom Ministarstvo zdravlja izdaje dozvole za stavljanje nove hrane prvi put na tržište.
- b. Pravilnikom je predviđeno da Ministarstvo daje odobrenje na osnovu mišljenja Stručnog saveta. Još uvek nije jasno zašto Stručni savet svakom subjektu daje mišljenje za hranu za koju već postoji relevantno naučno mišljenje od međunarodno priznate institucije (EFSA), i koja je već preuzeta listom Priloga 1 ovog pravilnika
- c. Subjekti u poslovanju hranom, bili su u obavezi da usklade svoje poslovanje sa odredbama pravilnika najkasnije do 31. decembra 2019. godine, međutim izdavanje dozvola još uvek nije profunkcionisalo u praksi.

Razmena dokumentacije sa nadležnim telima i dalje se najvećim delom obavlja fizičkim putem što otežava rad kompanija i znatno usporava protok roba.

PREPORUKE SAVETA

- Uskladiti Zakon o bezbednosti hrane i sve prateće podzakonske akte sa EU regulativom (178/2002/EC i prateći podzakonski akti). (2)
- Uspostaviti transparentan i sveobuhvatan sistem analize rizika (kombinacija rizika proizvoda, zemlje porekla, proizvođača, odredišta i uvoznika) od strane svih inspeksijskih službi, uz uspostavljanje funkcionalnog IT sistema i digitalizaciju nadzora. (3)
- Donošenjem pravilnika uspostaviti jedinstvena pravila u procedurama inspeksijskih službi u smislu troškova, rokova, mehanizama rada na terenu, uzimanja broja uzoraka, određivanja tipa i broja analiza prilikom službenih kontrola. (3)
- Ujednačiti kriterijume laboratorija prilikom kontrolnih analiza, sa jasno definisanom odgovornošću laboratorija u pogledu tumačenja propisa. (2)

- Formirati nacionalnu agenciju za bezbednost hrane po ugledu na zemlje članice EU i zemlje u okruženju i stvoriti uslove da Nacionalna referentna laboratorija obavlja sve poslove predviđene zakonom, u cilju ojačavanja kapaciteta sistema bezbednosti hrane. (1)
- Stvoriti zakonske uslove da subjekti u poslovanju hranom stavljaju na tržište novu hranu sa liste, po pojednostavljenoj proceduri, a zadržati postupak odobravanja za novu hranu koja nije na listi Priloga 1, prema ugledu na EU model. (3)
- Omogućiti elektronsku razmenu podataka između državnih institucija i privrede. (3)

2. SANITARNA I FITOSANITARNA INSPEKCIJA

STANJE

Podelama nadležnosti nakon donošenja izmena i dopuna Zakona o bezbednosti hrane, fitosanitarna inspekcija Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede zadržala je postojeće nadležnosti za hranu biljnog porekla. U fazi uvoza i izvoza, granična fitosanitarna inspekcija nadležna je za kontrolu hrane biljnog i mešovitog porekla, zajedno sa graničnom veterinarskom inspekcijom. Sanitarna inspekcija Ministarstva zdravlja nadležna je za kontrolu nove hrane, hrane za specifične populacione grupe, dodatke ishrani, hrane sa izmenjenim nutritivnim sastavom, soli za ishranu ljudi, aditiva, aroma, enzimskih preparata neživotinjskog porekla i pomoćnih sredstava neživotinjskog porekla kao i za sve vrste voda za piće.

Rad inspekcija regulisan je i Zakonom o inspekcijском nadzoru koji je u primeni je od aprila 2016. godine. Pojedine inspekcije izrađuju modele primene Zakona o inspekcijском nadzoru, ali još nije završeno potpuno usaglašavanje sektorskih propisa sa ovim Zakonom.

Ministarstvo zdravlja je od 2016. godine u procesu donošenja Zakona o sanitarnom nadzoru, kojim bi se detaljnije uredili poslovi sanitarnog nadzora.

Najavljeno je donošenje Zakona o službenim kontrolama.

COVID-19

Iako je u početku epidemije bilo puno neizvesnosti po pitanju funkcionisanja inspekcijского nadzora, vrlo brzo je uspostavljena uobičajena dinamika u radu svih inspekcijских službi nadležnih za kontrolu uvoza i izvoza. Sanitarna inspekcija je dodatno angažovana na kontroli sprovođenja epidemioloških mera protiv širenja COVID-19. Razmena dokumentacije sa nadležnim telima, koja se vrši fizičkim putem, predstavljala je poseban izazov u toku epidemiološke krize.

POBOLJŠANJA

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o republičkim administrativnim taksama ("Službeni glasnik RS", br. 86/2019) od 6.12.2019. godine, propisao je visinu takse za pregled pošiljki i dodatne troškove koji su određeni prema kategorijama hrane, čime se stvara zakonska osnova za ujednačavanje troškova za pojedine kategorije hrane pod nadležnošću fitosanitarne inspekcije.

PREOSTALI PROBLEMI

Još uvek nisu donešeni Zakon o sanitarnom nadzoru i izvršni propisi u radu sanitarne i fitosanitarne inspekcije usaglašeni sa Zakonom o inspekcijском nadzoru i propisima EU.

Ne postoje rokovi za donošenje nekih izuzetno važnih izvršnih propisa, kao što su npr. Pravilnik o načinu i metodama sprovođenja službene kontrole, sistemu odobravanja i sertifikacije, načinu saradnje sa carinskim organom i nadležnim organima zemalja članica EU i trećih zemalja,

načinu pregleda, načinu uzimanja uzoraka, kriterijumima za određivanje rokova za sprovođenje službene kontrole, kao i izveštavanje o sprovedenim službenim kontrolama i Pravilnik o metodama uzorkovanja i ispitivanja hrane u postupku službene kontrole i dr.

Zakon o republičkim administrativnim taksama i pored donešenih izmena krajem 2019. godine, ne propisuje visinu takse za pregled pošiljki i dodatne troškove za pošiljke koje su pod nadležnošću sanitarne inspekcije Ministarstva zdravlja.

Nadležne inspekcije ne dozvoljavaju korišćenje sirovine u proizvodnji pre dobijanja Rešenja o puštanju u slobodan promet, što dovodi do gubitka vremena i novca.

Vremenski period potreban za uvozne procedure za hranu nije jasno definisan.

Razmena dokumentacije sa nadležnim telima i dalje se najvećim delom obavlja fizičkim putem, što otežava rad kompanija i znatno usporava protok roba.

PREPORUKE SAVETA

- Usvojiti novi Zakon o sanitarnom nadzoru i izvršne propise o radu sanitarne i fitosanitarne inspekcije usaglašene sa Zakonom o inspekcijском nadzoru i propisima EU. (3)
- Usvojiti Zakon o službenim kontrolama i izvršne propise o načinu sprovođenja službenih kontrola, čime bi se obezbedila konzistentna primena jedinstvenih pravila u procedurama inspekcijских službi u smislu troškova, rokova, mehanizama rada na terenu, uzimanja broja uzoraka, određivanja tipa i broja analiza u laboratorijskim procesima. (3)
- Zakonom o republičkim administrativnim taksama propisati troškove za pregled pošiljki i dodatne troškove za kategorije hrane koje su pod nadležnošću sanitarne inspekcije. (2)
- Preinačiti Rešenja nadležnih inspekcija, tako da se dozvoli korišćenje sirovine u proizvodnji, bez prava stavljanja u slobodan promet gotovog proizvoda do dobijanja rešenja o puštanju u promet sirovine. (3)
- Jasno definisati vremenski period potreban za uvozne procedure za sve vrste hrane. (2)
- Omogućiti elektronsku razmenu podataka između državnih institucija i privrede. (3)

3. KONTROLA KVALITETA, DEKLARISANJE PREHRAMBENIH PROIZVODA, NUTRITIVNE I ZDRAVSTVENE ISPRAVE

STANJE

Od 15. 6.2018. godine u primeni je Pravilnik o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane („Sl. glasnik RS“, br. 19/2017; 16/2018; 17/2020, u daljem tekstu: Pravilnik), koji se u najvećoj meri usaglasio sa relevantnom EU regulativom. U februaru 2020. godine, donete su izmene Pravilnika, koje proizvođače malih količina hrane biljnog porekla obavezuju da uz naziv hrane navode izjavu „Domaći proizvod sa mog gazdinstva“, odnosno „Domaći proizvod iz mog kraja“, a u vezi sa novoobjavljenim Pravil-

nikom o proizvodnji i prometu malih količina hrane biljnog porekla, području za obavljanje tih delatnosti, kao i isključenju, prilagođavanju ili odstupanju od zahteva higijene hrane („Sl. glasnik RS“, br. 13/20). Nije najjasnije, kako su se mali proizvođači prilagodili ovoj obavezi, jer je rok za prilagođavanje bio 15 dana od dana objavljivanja Pravilnika, a važno je napomenuti da u EU regulativi za deklarisanje ne postoji ovakva obaveza. Sredinom ove godine, pokrenute su i izmene i dopune Pravilnika, koje se odnose na deklarisanje zemlje porekla glavnog sastojka, kao i na informaciju o odsustvu ili smanjenoj količini glutena u hrani (usklađivanje sa regulativom EU 2018/775 i (EU) 1155/2013), sa predviđenim rokom od 18 meseci za prilagođavanje, a najavljena je i izrada vodiča, koja bi trebalo da olakša primenu novih pravila.

Izvestan broj propisa koji propisuju kvalitet određenih kategorija hrane nije u potpunosti usklađen sa EU, zastareo je ili u EU nema propisa koji definiše kvalitet tih kategorija hrane. Takvo, vertikalno zakonodavstvo, privredne subjekte stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na proizvođače u zemljama regiona i Evropske unije. Izbor sirovina za proizvodnju je sužen i često se sirovine, koje se slobodno koriste u pomenutim državama, u Srbiji ne mogu stavljati na tržište, bez posebnih odobrenja od strane ministarstva, jer ne odgovaraju pravilnicima o kvalitetu, iako su zdravstveno bezbedne. Često se zbog zastarelosti propisa odgovarajuća sirovina teško pronalazi i ima višu cenu. Slična je situacija i sa gotovim proizvodima koji se ne uklapaju u kategorizaciju pomenutih pravilnika.

Zakon o trgovini, objavljen sredinom 2019. godine, propisao je obavezu obaveznog označavanja zemlje proizvodnje na deklaraciji robe u trgovini na malo. Iako se smatralo da se ovaj zahtev ne odnosi na deklarisanje hrane za koju je na snazi Pravilnik o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane, a koji članom 26 propisuje obavezno navođenje Zemlje porekla samo za pojedine kategorije hrane, zbog neujednačenog tumačenja od strane inspekcije i subjekata u poslovanju sa hranom u praksi je to dovelo do otežanog poslovanja.

COVID-19

Novonastala epidemiološka kriza usporila je rad na donošenju novih propisa. Trenutno je rad na pojedinim propisima u nadležnosti Ministarstva zdravlja stopiran (Pravilnik o hrani za specifične populacione grupe...), dok se

rad na izradi propisa iz nadležnosti Ministarstva poljoprivrede nastavio nakon kraće pauze, i slanje komentara na nacrt propisa se uspešno realizovalo elektronskim putem (Izmene i dopune pravilnika o deklarisanju, Nacrt pravilnika o kafi i proizvodima od kafe, Nacrt Pravilnika o proizvodima od voća i povrća...)

POBOLJŠANJA

Prvog jula 2020. godine stupio je na snagu Pravilnik o kakau i čokoladnim proizvodima, koji je u potpunosti usklađen sa EU Direktivom 2000/36/EC. To će subjektima u poslovanju hranom, koji su uvožno-izvozno orijentisani, olakšati razmenu ove vrste proizvoda sa EU i zemljama u regionu.

PREOSTALI PROBLEMI

Trenutnim zakonskim okvirom nije definisana nadležnost za tumačenje propisa iz oblasti bezbednosti hrane, a vremenom je na tržištu stvorena praksa da laboratorije tumače propise:

- Bez obzira što je pravna ocena tj. utvrđivanje određenih nezakonitosti u poslovanju u isključivoj nadležnosti inspektora u skladu sa Članom 37 Zakona o inspekcijskom nadzoru, inspektor, kao nadležni organ isključivo se rukovodi zaključkom koji je donela laboratorija, a što često nije usaglašeno sa sa zvaničnim stavom ministarstva koje je donelo propis. To se naročito ogleda prilikom tumačenja propisa iz oblasti deklarisanja, gde i pored postojanja Vodiča, postoje različiti pristupi i tumačenja njegovih odredbi.
- Zvaničan stav nadležnog Ministarstva nije obavezujući akt za inspekcijske službe.
- Ovakva praksa doprinosi otežanom funkcionisanju privrednih subjekata u poslovanju hranom, i velikim ograničenjima u pogledu dugoročnih planiranja.

Neusklađenost propisa koji propisuju kvalitet proizvoda sa propisima u EU:

- Od nacionalnih propisa na snagu je stupio i Pravilnik o proizvodima sličnim čokoladi, krem proizvodima i bombonskim proizvodima a intenzivno se radi i na izmeni Pravilnika o proizvodima od voća i povrća,

čime Grupa za kvalitet Ministarstva poljoprivrede pokazuje osećaj za potrebe domaćih proizvođača, da se definišu parametri kvaliteta za određene kategorije proizvoda, čime se sa jedne strane usklađuje način poslovanja na unutrašnjem tržištu u slučaju proizvoda koji su predmet ovakvih pravilnika, sa druge strane ograničavaju se subjekti u poslovanju hranom, jer se dodatno otežava način rada u slučaju proizvoda koji se ne mogu svrstati ni u jednu od kategorija postojećih pravilnika o kvalitetu.

- b. Pravilnik o voćnim sokovima, iako je usaglašavan sa Regulativom EC 2012/12 i dalje ima dodatne zahteve u pogledu kvaliteta voćnih sokova, preuzete iz standarda evropske asocijacije proizvođača voćnih sokova, koji kao takvi u zemljama EU imaju dobrovoljnu, a ne zakonom obavezujuću primenu, čime su domaći subjekti u poslovanju hranom stavljeni u nepovoljniji položaj u odnosu na subjekte koji posluju izvan granica Srbije.
- c. U planu je donošenje Zakona o šemama kvaliteta, kao

i Pravilnika o kvalitetu proizvoda od voća i povrća, i Pravilnika o kafi i proizvodima od kafe, koji su u potpunosti ili najvećim svojim delom nacionalnog karaktera, te stoga nisu predmet usklađivanja sa EU zakonodavstvom.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakonama o bezbednosti hrane definisan je rok od godinu dana za donošenje podzakonskih propisa iz oblasti kvaliteta hrane. Još uvek nije donešen podzakonski akt kojim ministar, odnosno ministar nadležan za poslove zdravlja, u skladu sa podelom nadležnosti iz člana 12 ovog zakona, bliže propisuje uslove i način proizvodnje i stavljanje u promet hrane za koju nisu propisani uslovi za kvalitet, što je predviđeno članom 55 Zakona.

Neusklađenost zahteva Zakona o trgovini i Pravilnika o deklarisanju, uz najavljene izmene i dopune Pravilnika, koje u slučaju navođenja zemlje porekla na deklaraciji proizvoda propisuju i obavezu navođenja zemlje porekla glavnog sastojka, stvaraju okvir za dodatne probleme u praksi.

PREPORUKE SAVETA

- Definirati nadležnost institucija u pogledu tumačenja propisa iz oblasti bezbednosti hrane i osigurati obaveznost primene zvaničnih stavova Ministarstva na sve učesnike u lancu; osigurati ujednačena tumačenja i primenu Pravilnika i Vodiča o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane. (3)
- Doneti izvršne propise koji proističu iz Zakona o bezbednosti hrane i uskladiti ih sa propisima EU, kao što je Pravilnik o hrani sa izmenjenim nutritivnim sastavom. (2)
- Doneti Pravilnik o uslovima i načinu proizvodnje i stavljanja u promet hrane za koju nisu propisani uslovi za kvalitet. (1)
- Izmeniti Član 34 Zakona o trgovini u smislu jasnog definisanja da se odredbe ovog člana ne odnose na proizvode na koje se primenjuju odredbe Zakona o bezbednosti hrane, i podzakonske akte, kojima se propisuje deklarisanje i označavanje hrane. (3)

B. STOČARSTVO

STANJE

U 2019. godini vrednost realizovane stočarske proizvodnje u Srbiji procenjena je na 1.878 miliona USD, što predstavlja veoma skroman rast od 1,08% u odnosu 2018. godinu.

COVID-19

COVID-19 nije imao posebnog uticaja na poljoprivredu i stočarstvo Republike Srbije, jer su se radnje u poljoprivredi i stočarstvu normalno odvijale.

Proizvodnja mleka i mesa i njihov otkup, u doba vanredne situacije se odvijao bez zastoja.

Poljoprivredne kompanije i poljoprivredna gazdinstva su uskladili rad sa propisanim zdravstvenim merama koje je preporučilo Ministarstvo zdravlja Republike Srbije - držanje distance, korišćenje zaštitnih maski i pojačana dezinfekcija u svakom segmentu dnevnih aktivnosti.

Da bi ublažila posledice pandemije virusa COVID-19 Republika Srbija je donela Uredbu o novčanoj pomoći poljoprivrednim gazdinstvima u cilju ublažavanja posledica nastalih usled bolesti COVID-19. Na osnovu ove Uredbe poljoprivrednicima u Srbiji je na raspolaganju 2,6 milijardi dinara. Navedena sredstva se isplaćuju preko Uprave za agrarna plaćanja svim nosiocima komercijalnog porodičnog poljoprivrednog gazdinstva, koji su upisani u Registar poljoprivrednih gazdinstava i nalaze se u aktivnom statusu.

Za vreme vanrednog stanja (policijski čas) Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je omogućilo poljoprivrednicima da elektronskim putem podnesu zahtev za odobrenje kretanja.

POBOLJŠANJE

Za srpsku poljoprivredu u 2020. godini predviđen je budžet od ukupno 58,15 milijardi dinara, što je u odnosu na prošlu godinu više za skoro 13%. U okviru ovog budžeta, za sub-

vencije poljoprivrednicima je predviđeno 33,4 milijarde dinara, odnosno 800 miliona dinara više.

Vlada Republike Srbije početkom 2020. godine donela je krovnu uredbu kojom se vrši raspodela podsticajnih sredstava u poljoprivredi i ruralnom razvoju. Po novoj uredbi i u ovoj godini za isplatu premije za mleko po litru biće plaćeno 7 dinara.

Kao podsticaj za razvoj stočarstva, uvodi se povećanje iznosa subvencija za krave za proizvodnju teladi sa 25 hiljada na 40 hiljada dinara, a priprema se i subvencionisani kredit koji ima za cilj poboljšanje genetskog potencijala i povećanje broja teladi.

Podsticaji namenjeni stočarima koji se bave čuvanjem krava za uzgoj teladi za tov ove godine će ostati isti, 20 000 dinara po grlu.

PREOSTALI PROBLEMI

Nestajanje malih farmi ili težak opstanak manjih poljoprivrednih gazdinstava.

Opstanak navedenih grupa u stočarstvu je doveden u pitanje zbog nekonkurentnosti na tržištu, nedovoljna informisanost za pravilno poslovanje, loša materijalna situacija zbog niskih cena otkupa i ograničene količine sirovina koje proizvedu manja poljoprivredna gazdinstva.

Neobrađeni i zaostali zahtevi dostavljeni Upravi za agrarna plaćanja, u okviru Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva - neizmirene obaveze iz prethodnih godina čine oko 35% planiranih sredstava u tekućoj godini.

Neizvesnost u isplatama čini da sam proces dodele subvencija traje jako dugo, da i sami proizvođači ne znaju da li će im data sredstva biti na raspolaganju za novi agrarni ciklus.

Česte izmene pravilnika i zakona (npr. Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju u 2020. godini doneta je 10.1.2020. i do sada je imala tri izmene 14. 2.2020, 7.4.2020. i 15. 5.2020. godine).

PREPORUKE SAVETA

- Predlog je udruživanje (formiranje zadruga) - po zakonu mora biti udruženo tri ili više poljoprivrednih gazdinstava kako bi mogla poslovati ili da veliki sistemi osnuju zadruge gde bi mala poljoprivredna gazdinstva bili članovi zadruge i dobijali sirovine po povlašćenim cenama i imali siguran plasman proizvedene robe. Na ovaj način poljoprivrednim gazdinstvima bi se omogućile pravovremene informacije, edukacije, pravilno planiranje i uvećanje profita. (1)
- Uprava za agrarna plaćanja treba da donese rešenje po zahtevima za podsticaje u stočarstvu u roku od 30, odnosno 60 dana, ovaj rok je definisan Zakonom o opštem upravnom postupku. (3)
- Organizovati otvorene „training centre“ u velikim sistemima koji imaju ustaljenu i modernizovanu proizvodnju, u kojima bi se obučavali farmeri sa malih poljoprivrednih gazdinstava. (2)